

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

פרשת צו תשפ"ד | גליון קט

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצחים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ם ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים הי"ו ווייס

באיזו זכות יעלו ישראל מן הגלות המר, ונקמת ה' באומות

ובער עליה הפהון עצים בפקר בפקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים (ו ה).

יש לפרש, בדרך רמז מכוון בזה על זמן הגאולה שנקראת "בוקר", או אז יבער הקב"ה שנקרא "כהן", את הרשעים הנקראים "עצים", וכדכתיב "כי האדם עץ השדה". וגם אמרו חז"ל במדרש העצים אלו הגלויות. ויענישם ביסורים ומשפטים המכונים בשם "אש".

והנה אמרו חז"ל "הכל לפי המבייש והמתבייש", כי אינו דומה נכבד המבייש נכבד, לבזוי המבייש נכבד, ואין צריך לומר עבד המבייש את רבו, ולכך אומרת התורה "וערף עליה העולה" - שהקב"ה יעריך בערך מיוחד ונכבד את כלל ישראל הנקראת "עולה", כנאמר "מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה", ועל ידי זה יהיה עונש גדול לאומות, כמו בזוי המבייש נכבד.

וכמו כן יעניש אותם הקב"ה במיוחד, על אשר הרעו להמובחרים והשלמים שבישראל, שהם מעלים ריח בשמים, כדכתיב "ראה ריח בני כריח השדה".

ולכן נקראים המעשים טובים של הצדיקים "הקטרה" - על פי מה המובא בספרים, שאלהו הנביא עבר לפני אדם רשע וסתם את אפו מלהריח בו, שהיה ריחו יותר רע ממה שהרגיש כשעבר ליד נבילה מסרחת. וכמו כן להיפך כשאדם צדיק בשלימות, יעלה ממנו בושם כריח גן עדן. והודיע הכתוב שהקב"ה ישפוט בפרטות את אשר הרעו לאנשי בושם.

זאת התורה לעלה לפניה וגו' אשר צנה ה' (ז לז-לח).

דרשו חז"ל במסכת מנחות, שכל מי שעוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. ולפי זה יש לפרש את המשך הכתוב, שצריך ללמוד 'תורה לשמה', והוא אומר "אשר ציוה ה'" ולא לתכלית אחר זולתו [ויש להוסיף בכוונת דברי רבינו, כי אכן רק כשלומד את התורה 'לשמה' נחשב לו כאילו הקריב עולה].

ועש משה כאשר צנה ה' אתו ותקלה העדה אל פתח אהל מועד (ח ד). יש לפרש, כי בא הכתוב להודיע שנעשה נס, ופתח אהל מועד החזיק ששים רבוא, וכמו שאמרו חז"ל במדרש. ואמנם הודיע הכתוב שכן אכן היה.

ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צנה ה' לעשות (ח ה).

קשה, למה הוצרך להודיע עכשיו כשהלביש ורחץ את בני אהרן. ויש לפרש, כיון שאמרו חז"ל (תנחומא קרח ג') שמשו רבינו היה מלך, כדכתיב "ויהי בישורון מלך", ואמרו חז"ל במסכת קידושין, שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ומכיון שאסור למלך לעשות דברים בזויים כאלו, לכך אמר להודיע שכן מפי הקב"ה נאמר לו לעשות כן, והפה שאסר הוא הפה שהתיר, אבל למלך אחר אסור לעשות כן.

"זאת תורת העולה היא העולה". פירש רבינו בדרך רמז, שהפרשה מדברת בגלות ישראל, ואומרת התורה, "דבר אל אהרן ואל בניו" - שהם הבני תורה, שפתי כהן אשר תורה יבקשו מפיהו, להודיע לדורות בגלות האחרון. "זאת תורת העולה" - כלל ישראל שיעלו מן הגלות, הנקראת "עולה", כדכתיב "מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה". ויהיה כן בזכות שני דברים. אחד, "על מוקדה" - בכח לימוד התורה שנמשלה לאש, כמו שאמרו חז"ל. השני, "על המזבח" - מחמת היסורים שבני ישראל מתייסרים בגלות בשפלות ודלות נוראה, והן מכפרים על האדם כמזבח. ועל ידיהם תהיה עלייתנו בהפלגות מעולות.

והגלות תמשך "כל הלילה עד הבוקר" - שכן הגלות נמשלה ללילה, ויהיו ישראל בגלות עד שיבוא הגאולה הנקראת "בוקר" ויגאלנו השם יתברך. ואז ינקום נקמת דם עבדיו מכל שונאי ישראל. "ואש המזבח תוקד בו" - כי באור הבוקר תעשן אף ה', ואש מפיו תאכל, על אשר עינו אותנו בני עוולה, ויסרו אותנו ביסורי נקמה. וזה הכוונה "אש המזבח" - היינו היסורים שעתיד הקב"ה לייסר את האומות, על שלא ריחמו על כלל ישראל, ולא היה להם די שישראל במצב שפל יותר מהם, ולכן אש היסורין תוקד "בו" - כביכול, אצל הקב"ה נעלם הנעלמים, שהוא המקנא ולובש קנאה.

"ולבש הכהן מדו בד" - איתא במדרש (שוחר טוב ט) שכל נפש מישראל שהרגו האומות על קידוש שמו, הקב"ה לוקח מדמו ורושם צורת הנהרג על מלבושו, ואתו יום שינקום מהאומות, הקב"ה ילבש אותו מלבוש וינקום בהם על אשר הרגו אותם שהיו מייחדים שמו יתברך. והוא שנאמר "ולבש הכהן" - הוא מדת החסידות והרחמים, "מדו בד" - הלבוש שעליו חקוקים ישראל שהם "בד", כדכתיב "הן עם לבדד ישכון". וגם לפי שהם מאוחדים בעצמם ומייחדים שמו יתברך. "מכנסי בד ללבש על בשרו" - כמו כן ינקום השם יתברך במיוחד על שהרגו אנשים צדיקים שהם "מכנסי בד" - מלשון הכנסה, שמכניסים בלב כל ישראל יחוד ואמונת השם יתברך שנקרא "בד". והם כל כך דבוקים בהקב"ה, בבחינת "על בשרו" - שאין שום דבר שמפסיק בינו לביןם.

"והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה" - הקב"ה ירום קרנם וראשם של האומה הישראלית הנקראת "עולה", על ידי אש היסורין והצרות שיעשה לאומות העולם, "על המזבח ושמנו אצל המזבח" - הגם שהקב"ה גור גלות ויסורין, בכל זאת יעניש את האומות, כיון שהם לא עשו זאת בשביל קיום רצון השם יתברך, רק בשנאתם כדי לצער את ישראל, והראיה לכך, שהרי הם הוסיפו לעשות יותר ממה שגזר ה', ומכך מוכח שגם החלק שעשו כפי מה שנגזר על כלל ישראל, עשו אך ורק בשנאתם, וזה הפירוש "על המזבח" - מה שהם הוסיפו על היסורים הקרויים מזבח, "ושמו אצל המזבח" - לפיכך, הקב"ה ידין וילמד מזה גם לשיעור היסורים שנקצב להם שצריך להענישם.

"ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" - שהקב"ה יפשוט בגדים הראשונים שעשה בהם משפט לאומות העולם, ולבש בגדים אחרים להטיב עם עמו ישראל. "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אלא מקום טהור" - שיוציא אותנו הקב"ה ממחנה האנשים הרשעים, אל ארץ ישראל שנקראת "מקום טהור", כי ארץ העמים היא טמאה ועפרה ואוירה טמאים, ואין לך מקום שיקרא טהור רק ארצינו הקדושה.

אגדה והסידות

אם המלך עצמו מוזהר בכבוד מלכות

ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צנה ה' לעשות. על דרך אומנם ו"ל (שמו"ר פ"ב וזכחים קב) **כי משה מלך היה, דכתיב (ברכה לג) 'ויהי בישרון מלך', ותנו (כתובות יז) מלך שמח על כבודו אין כבודו מחול, והנה משה היה עושה מעשים שאסור לעשותם אפלו עבד עברי לאדונו לרחץ אותם במים וכו' כל גופם וכל סדר המעשה, ואין לה זולת גדול מזה, אשר על כן הקדים לומר "זה הדבר אשר צנה ה'" - מפי ה' נאמר לי לעשותו, ונדקא זה ולא אחר, כי המלך אסור לעשות כן הגם שיהפץ למחול, כי נדקא זה הדבר לצד שפשה שאסור מלך שלא ימחל על כבודו הוא שיהתיר וצנה לי לעשות (ח ה).**

מבואר מלשון רבינו, שגם המלך עצמו מוזהר בכבוד מלכות, ואסור לו לעשות פעולות שאינם לפי כבודו, וזה חידוש לכאורה, שהיה נראה שחיוב כבוד המלך מוטל על העם, שהם חייבין בכבודו אף לאחר מחילתו, אבל מניין לומר שיש חיוב על המלך בעצמו לשמור על כבודו.

אך באמת כן מבואר בגמרא (סוטה מא, ב), שבמשנה שנינו 'והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושכחוהו חכמים', ובגמ' הקשו ע"ז למה שיבחוהו, הרי היה אסור לו לעשות כן, שהרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ותירצו, דמצוה שאני.

ובקובץ שיעורים (כתובות אות מ"ז) הקשה באמת על הגמ' איזה איסור יש על המלך בעצמו, שלכאורה מצות אימת המלך מוטלת על העם ולא על המלך. ותירץ, שהמצוה היא משום כבוד המלוכה, וגם המלך בעצמו מוזהר בזה לחלוק כבוד למלכות.

האם זה רק משום ציווי מפורש או בכל מצוה

עוד יש להעיר בדברי רבינו, שמשמע מדבריו שגם לצורך מצוה אסור למלך למחול על כבודו, ורק משום שהיה ציווי מפורש מהקב"ה על דבר זה, היה מותר לו לעשותו, וזה סותר לכאורה לדברי הגמ' הנ"ל, שמכיון שיש מצוה בעמידה בשעת קריאת התורה אף שאינו מחויב כלל בזה, מותר לו למחול על כבודו. [אמנם אינו מוכרח, שאפשר שכוונת רבינו שמכיון שהיה ציווי מהקב"ה על דבר זה, הרי זה מצוה, ובמקום מצוה אין איסור זה כלל, והוא הדין בכל מצוה, ועכ"פ לפי דברי התוספות המובא להלן, מוכח שההיתר הוא דווקא משום שהיה ציווי מפורש מהקב"ה על דבר זה, ולא לצורך קיום שאר מצוה].

אולם באמת כבר הקשו התוס' בסוטה שם (ד"ה מצוה שאני), דבכתובות (זי, א) מבואר שלענין כלה ומלך שפגעו זה בזה בדרך, אסור למלך למחול על כבודו, וכן מבואר בקידושין (לב, ב) שלענין להיות עומד ומשקה לתלמידי חכמים בסעודה של מצוה אינו יכול למחול על כבודו, אף שיש בהם מצוה. ותירצו, שלא הותר רק במצוה כזו שמוחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה, משא"כ באלו שמוחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם, כגון לכלה ותלמידי חכמים, בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מוחל אפי' במקום מצוה.

ואמנם התוס' כתבו, שגם הדין המבואר בסנהדרין (יט, ב) שחולץ או מיבם, אף שזה בזיון שהיא יורקת בפניו, מכל מקום מותר למחול על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו, אך **המהרש"א** (סנהדרין יט, ב בתוך"ה מצוה שאני) כתב, שבאמת זה רק דעת רבי יהודה, אבל רבנן חולקים עליו וס"ל דלא חולץ וכו' ולא מייבם, כדתנן במתני' שם (יח, א) שהם סוברים שאין אומרים 'מצוה שאני' רק במצוה של כבוד התורה ולא בשאר מצוות. ולפי"ז מבוארים היטב דברי רבינו, שבענינו שאינו משום כבוד התורה, אכן לא הותר גם במקום מצוה, ולזה הוצרך משה רבינו לגלות דעתו, שעושה כן מחמת שהיה ציווי מפורש מהקב"ה על דבר זה.

גם אפשר, שבענינו נחשב שמשם ביזה עצמו לחלוק כבוד לאחרים, וזה דומה למש"כ התוס' שלכו"ע אין לו למחול על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם.

הלכה ודרוש

בשעת המצור כשאין תמיד האם מותר להקריב שאר קרבנות

צו את אהרן. אָמְרו חז"ל בתורת כהנים, אין "צו" אלא ירוז מִיַּד וְלְדוֹרוֹת. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּיֹתֵר וְכוּ' כֹּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֶסֶד וְכוּ'.

משפחת לה שיהיה זמן שלא היה להם כבשים להקריב - בזמן שהיתה ירושלים במצור, ואין מציאות לעבודת בית אלו קנינו להקריב קרבן מהקרבנות הבאים משאר בעלי חיים והמנחות והקטורת, וצרכין ישאל לתת קמחן רב ככבש לצד שאין מציאות להקריב עד שיקדים (ו ב).

רבינו מבאר מה שאמר רבי שמעון 'ביותר הכתוב צריך לזרז במקום שיש חסרון כס', שהכוונה, שיש זמנים שבהם צריכים להוציא הון רב עבור התמיד, מחמת שמניעת הקרבת התמיד, מונעת מהם הקרבת כל הקרבנות, לכן הוציאו עליה ממון רב כדי שלא ימנע מהם הקרבת כל הקרבנות.

ובכלי חמדה (אות א') העיר, שמבואר בגמרא (מנחות מט, ב) שדין זה העולה עולה ראשונה היינו רק כשיש עולת תמיד אז המצוה שיהיה התמיד הקרבן הראשון, אבל כשאין כבש לקרבן תמיד לא שייך דין זה כלל. ולא עלה על דעת אדם לומר שאם לא יהיה כבשים לתמיד שיהיה אסור להקריב שאר קרבנות, ואדרבה, הוא פשוט להיפך דתמיד אינו מעכב שום קרבן, וגם אם אין תמידין בודאי מקריבין לכתחילה נדרים ונדבות וכל הקרבנות.

וכן כתב **בשיעורי רבי דוד** (פוברסקי, פסחים נח, ב) אות ס"ה) שדין זה שאין מקריבין קודם לתמיד הוא רק מחמת הדין שתמיד קודם, שזה משום שתמיד קודם, וכיון שהוא רק משום תדיר קודם, אי"כ כשאין תמיד, לא שייך כלל לאסור להקריב שאר קרבנות מחמת הדין של קודם. [ואף שנתבאר לעיל שיש דין נוסף של 'העולה עולה ראשונה', כבר נתבאר בשם הכלי חמדה שמבואר בגמרא (מנחות מט, ב) שגם דין זה הוא רק כשיש עולת תמיד].

וענין זה כתב **בקובץ שיעורים** (פסחים אות ר"ד), והוסיף עוד ביאור בזה, שאין איסור בקדימת שאינו תדיר, אלא מצוה להקדים התדיר, ולכן היכא דליתא לתמיד כלל, מותר להקריב שאר קרבנות, דומיא מה שכתב במדכ"י, דהיכא דאנוס בשיית ציצית מותר ללבוש בגד בלא ציצית, משום דליכא איסורא ללבוש בגד בלא ציצית, אלא דאיכא מצוה לעשות ציצית, ואנוס רחמנא פטריה.

והעיר **בביאורים והערות** (קנובלוביץ, פסחים שם), שלפי זה מבואר ג"כ שבדיעבד אם הקדים שאר קרבנות לתמיד, אינו פוסל, שכיון שאינו רק מצד שמצוה להקדים התדיר, בודאי אין זה רק דין לכתחלה, ואינו מעכב בדיעבד, ע"כ. וא"כ מדברי רבינו שפוסק כהתוספתא שכל הקדשים שהקריבין קודם לתמיד של שחר הם פסולים, מוכח שסובר שאין זה רק מצוה להקדים התדיר, אלא יש איסור בקדימת שאינו תדיר. [אך אפשר שזה מכה הדין של 'העולה עולה ראשונה', וצ"ע], וענין בביאורים והערות (שם) שהאריך בענין זה.

וכן תמה **בשפת אמת** (הגהת הגר"מ בידרמן, זבחים פט, א; פסחים נח, ב) מהא דאיתא בערכין (יא, ב), דלאחר שבטל התמיד ב"ז בתמוז היו מקריבים בן בקר באקראי בעלמא דאתרמי להו, ופירש"י: שלא היה להם כבשים מחמת שצריים על ירושלים ואתרמי בן בקר שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה, ע"כ. הרי מבואר שאף שלא היה קרבן התמיד, הקריבו שאר קרבנות, ומוכח מהו שהדין שהעולה היא ראשונה, זה רק כשיש קרבן תמיד אז צריך להקדימו, אבל כשאין כבש לקרבן תמיד לא שייך דין זה כלל. ובאמת כ"כ להדיא הראב"ד בחידושיו למסכת תמיד (כח, ב ד"ה העולה).

וביישוב דברי רבינו תירצו האחרונים באופנים שונים, כדלהלן:

א. בשו"ת דברי יציב (א"ח ס' צ"ח) ובספר **נחלת יעקב יהושע** (בפרשתן) תירצו, שגם רבינו מודה שבזמן שאין כבש לקרבן תמיד לא שייך דין זה כלל, אלא, שהוא סובר שבאופן זה שיכולים להשיג ע"י ממון רב נחשב כאילו יש לו כבש, ולכן הוא מעכב את שאר הקרבנות. ומה שמבואר בגמרא שכשאין כבש לקרבן תמיד לא שייך דין זה כלל, היינו דווקא כשאין אפשר להשיג כלל אפילו בממון רב, וכגון בשעה שהיו צרים ואין יוצא ואין בא ולא היה בנמצא כלל, ובכהאי גוונא אינו מעכב שאר קרבנות, שאין זה נחשב 'קודם לתמיד', שגם לאחר כך לא יקריבו הקרבן תמיד.

ב. בקובץ הפרדס (שנה סד חוברת ה, ס' כו), הקשה על רבינו, כקושיות האחרונים הנ"ל, והוסיף עוד, שזה תמוה מצד הסברא, שנמצא לפ"ז שאם אי אפשר לקבל כבש לתמיד של שחר אי אפשר אח"כ להקריב הקרבן פסח, או אם אין כבש ביום הכיפורים לתמיד של שחר, א"א באותו יום להקריב כל קרבנות יום הכפורים.

וכתב שם לחדש, שהאיסור להקריב קרבנות אחרים זה רק בשעה הראויה להקרבת התמיד, והיינו, עד שעת חצות לרבנן ועד ארבע שעות לרבי יהודה, אבל אחר כך מותר להקריב. ומה שכתב רבינו שכשאין כבש לתמיד של שחר אסור להקריב שאר קרבנות, לא נתכוין לומר שאסור כל היום, אלא כוונתו שאסור עד ארבע שעות. ולפי זה מיושב כל הקושיות הנ"ל, שמה שמבואר במנחות (שם) ובערכין (שם) שגם כשאין כבש לקרבן תמיד, מקריב מוספין ושאר קרבנות, היינו, אחר שעבר זמן הקרבת התמיד. ובביאורים והערות (הנ"ל) הביא, שכן כתב בספר גור אריה יהודה בשם אביו הגר"מ זעמבא.

עוד כתב בקובץ הפרדס (שם חוברת ו, סוף ס' לא), דנראה לומר דגם לדעת רבינו, שאם לא קרב התמיד של שחר, אסור להקריב שאר קרבנות כל היום, זהו דווקא קרבנות נדבה אבל קרבנות חובה מותר. ובהו מיושב הקושיא מההיא דמנחות. [ודבריו צ"ע, שהרי רבינו נקט בלשוננו גם 'הקטורת', שהיא חובה].

מאות מגידי שיעור והוגי תורת האור החיים הקדוש מעידיים: עם הספר 'כל הכתוב לחיים' הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר "אור החיים" הקדוש, מרגישים 'מתקנות ועדיבות' בדברי האור החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד בכדי ש'משתגעין ומתלהטין אחריה'.

להשיג בכל חנויות הספרים, או בקו ה'מורשת' 0733.713.620

מתקנות ועדיבות טוב התורה

דקדוק בדבר הלכה

בהם בכבוד ואף מעניק מתנות לכל המשפחה. באחת הפעמים, פנה הזקן ואמר להם: רואה אני שמקפידים אתם לברך ברכת המזון בקול רם, ואני חושב שאינכם עושים כהוגן. ראשית, הלא מאמינים אנו שהקדוש ברוך הוא עונה לחש ואינו זקוק שיצעקו את התפילות והברכות. ושנית, הלא אתם מכניסי אורחים ובדרך כלל סמוכים על שולחנכם אנשים אחרים שאינם מחמירים כמותכם, ונמצאתם גורמים להם מבוכה ובושה. נבוכו מתוכחתו, סברו וקיבלו. משראה הזקן שהם שומעים בקולו, הוציא מאמתחתו מתנות נוספות וחילק להם.

לאחר זמן מה הופיע הזקן, כדרכו מפקידה לפקידה, ואף הפעם הביא עמו מתנות. בליל שבת קודש כששבו מבית הכנסת והחלו לשיר 'שלום עליכם' בקול רם, גער בהם הזקן והזכיר להם את שלימדם בפעם הקודמת, שהקדוש ברוך הוא אינו זקוק שיצעקו את התפילה. אף הפעם שמעו בקולו וקיבלו את דבריו.

בפעם הבאה שהגיע הזקן היה זה בערב פסח, וכששמח בעל הבית לקראתו והזמינו להתארח בביתו, התנה ואמר, כי מוכן הוא אך ורק אם יגידו את ההגדה בשקט ולא בצעקות. הפעם התקשה בעל הבית להסכים ואמר שעליו לשאול את אשתו. נכנס ונמלך בדעתה, והיא השיבה לו: "שתקתי כשהוא עקר 'ברכת המזון' מפיהם של ילדינו. מחלתי כשהשתיק את זמרת 'שלום עליכם' ממעוננו. אבל את הלילה הקדוש הזה איני מוכנה לתת לו. למרות שאני מהדרת אחר אורחים, את הגבול הזה לא אעבור". מששמע הזקן את דברי האשה שבפי בעלה, כעס ואמר שבחינם חילק להם מתנות כי כעת רואה הוא שאינם שומעים בקולו. נבהל האיש, כי היו אלו מתנות יקרות וכעת חשש שהזקן יבקש בחזרה. אך האשה, מיד כאשר שמעה את שבפי ההלך, קראה ואמרה: "הזדרזו-הזדרזו, עוד בטרם יתקדש החג השב לזקן את כל מתנותיו. אין לי חפץ בהן, כשם שאין לי חפץ בו ובתוכחתו הפסולה".

משכילה האיש לספר את סיפורו, קרא רבנו בהתרגשות: "עתה ידעתי מפני מה זכיתם שקדושה תחפוף על ביתכם ותקררן מפניכם. היה זה היצר הרע שביקש לעקור הנהגות תמימות מביתכם, וזוגתך בחכמת נשים בנתה ביתה" (מפי הרה"צ רבי דוד מאיר ווייס זצ"ל, וכן היה מספר הרה"צ רבי אלי' ראטה זצ"ל, יד ימינו של הרה"ק רבי שלמה מזויעהל זי"ע).

חלפו חודשיים ימים ושני המעינות יבשו ואין בהם לחלוחית. ביקש האיש את ברכת רבנו, כי תשוב הנביעה למעינות.

אדהכי והכי, תוך כדי שהיה יושב במחיצת רבנו, נטל העשיר כד מים שעמד על השולחן, מזג לעצמו כוס מים ושתה לרוויה, אך על שתיית המים לצמא לא בירך 'שהכל' וגם 'בורא נפשות' לא אמר.

נענה רבנו ואמר: אכן נודע הדבר, כי מחמת שאינך מברך על שתיית המים, לא לפניך ולא לאחריה, אינך ראוי לברכת המעינות. כל עוד והיו ברשות הישמעאלי, לא תבעו המים את עלבונם, אך כאשר זכו ובאו ברשותו של יהודי כשר שמחו המים כי עומדת להתמלא משאלתם "אנן בעינן למהוי קריבא למלכא". והלא מקרא מלא דיבר הכתוב (ישעיה יב, ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", 'בששון' ראשי תיבות: ב'ברכות ש'תים, ש'הכל ו'בורא נ'פשות - אזי יתקיים המשך הפסוק "ממעיני הישועה".

קיבל האיש על עצמו להקפיד לברך על המים, ואף את עצת רבנו קיבל להעמיד שומר שיפקח על כל יהודי השותה מן המעיין שיברך על המים לפני שתייתו ולאחריה. לאחר עשרים וארבע שעות שבה נביעת המים במעינות ('אוצר המכתבים' להגאון רבי יוסף משאש זצ"ל).

ברכת ה' היא תעשיר

במסורת השתמר סיפור נוסף אודות חיזוק שהעניק רבנו ליהודים פשוטים במילי דברכות: באחד מנדודיו הגיע רבנו לעיירה ותר אחר בית של יהודים שיוכל להתאכסן בו. משמים הובילוהו לביתה של משפחה פשוטה, שהיו מצוינים בהכנסת אורחים ורגילים בהם. ביקש רבנו להתארח בביתם ונענה ברצון. משנכנס, ראה רבנו כי על כל בני הבית שורה קדושה מיוחדת, ואף על הבית חופפת אוריה של חן מיוחד, וזאת למרות שמכתלי הבית ניכר שדרים בו בללות ובהסתפקות במוטע.

בא רבנו בדברים עם בעל הבית וניסה לתהות על קנקנו, והנה תוכו כבדו ואין הוא כולא בפנימיותו צדקות נסתרת. כמראהו הפשוט כן מהותו. התפלא רבנו על קדושה שהרגיש בהם וניסה להוציא מפי בעל הבית ובני ביתו, אולי הם מהדרים בקיומה של אחת המצוות, או שמא נסיון גדול בא לידם ועמדו בו בתום גבורתם. עד שסיפר האיש דברים שאירעו בביתם:

רגילים הם באורחים, ובין הבאים היה אדם זקן שמפעם לפעם היה מופיע ומתארח בביתם, נוהג

מצאנו בכמה מקומות שרבנו התבטא בכאב על מצוות שאנשים דשים בעקבם והורגלו לזלזל בהן.

ב'ראשון לציון' על הלכות מזוזה (יורה דעה סימן רפח, א), כתב רבנו אודות מה שנפסק ב'שולחן ערוך' כי יש להותיר רווח בראש המזוזה ובשוליה, בשיעור חצי צפורה:

ובאמת, בעיני יפלא על מה שראיתי כל המזוזות שבדקתי בהן ואין בהם שיעור זה, לא למעלה ולא למטה, ואפילו כרביע צפורה. וצריך למחות בידם ולגזור במי שמזלזל בדברי רבותינו, ובפרט במצוה יקרת הערך כזו ואין חסרון כיס כמעט.

עוד כתב ב'ראשון לציון', הלכות כבוד רבו (יורה דעה סימן רמב, י) שלעתים תפקידו של הרב לאסור על הקהל דברים שהם מפורשים בש"ס ובשולחן ערוך להתירם, כדי שלא ייצא מכשול. בתוך דבריו הביא רבנו את שפסק הרמ"א (אורח חיים סימן רעו, ג) כי מותר לומר לגוי שיביא הנר אם צריך לו, ועורר כי מכשול עלול לצאת מכך, כי פשוטי עם שאינם בקיאים בפרטי ההלכות יאמרו לגוי שגם יתקן את הפתילה והלהבה, כי לא יבינו שיש הבדל בין הבאת הנר לתיקונו. בלשון זו כתב:

כל ימי הייתי מצטער, כשהייתי רואה שעושים זה ההמון על פי הוראת חכם, והייתי אוסר להם ולא אשגחו בי כיון שהוא דין פשוט, ולא עברו ימים מועטים עד שראיתי בעיני שהגוי עצמו המשמש לישראל להביא לו הנר לאורה היה מטיבה לו ומסיר הקניבה באופן [שהוא] מכבה ומבעיר לצורך ישראל. וגערתו בו. ואמר הישראלי: מאי שנא, מאן דעביד הא עביד הא (= במה שונה, הרי הגוי מביא את הנר ומה אכפת לי שהוא גם מטיבו). ואסרתי לו ולא אשגח. עוד זה מדבר וזה בא, ואמר שישאל אמר לגוי להחזיר הקדירה על האור להצטמק ויפה לו התבשיל. וקרינו לו לייסרו ולהוכיחו מה זאת עשית. וענה ואמר: אין (= הן), ומה בכך, כאשר נשא הגוי הנר כן נשא הקדירה ונתנה על האש והכל אחד, ומה למדתי לומר לו להניח הקדירה על האש. ובראותי כן חרה לי עד מאד, ואסרתי שלא לעשות זה אלא דוקא תלמיד חכם בצנעא מההמון ובעת הצורך.

וכמו כן הא מלתא וכל דכוותה, אם יראה החכם כי בעיני העם יפלא, גם בעיני יפלא מלהתיר אם יצא ממנו להתיר האיסור, ושליחותיה דרבנן קמאי עבדינן, כל מן דין להעלים ההיתר שלא יצא ממנו מכשול כפי ראות עין טובה כל מקום שנתנו חכמים עיניהם לתקוני.

ושאבתם מים בששון'

הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל סיפר מה שמע מפי הגאון רבי רפאל אלנקווא זצ"ל: פעם הגיע אל רבנו ה'אור החיים' הקדוש יהודי אחד מעשירי סאלי, ישועה שפורטש היה שמו, והתאונן על מקרה מצער אשר קרהו. לא מכבר רכש פרדס גדול מישמעאלי, ושילם עליו טבין ותקילין, כי היו בו באותו פרדס שני מעיינות מים זכים ומתוקים והוא סבר שיתעשר מממכרם, אך בקושי

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

זמן קץ הפלאות

ונראה מדבריו, שהוקשה לו על דברי רבינו, שהרי לא נגאלנו בשנה ההיא, והבין שרבינו הסתיר בדבריו שנה אחרת שהיא זמן הגאולה האמיתית. אך מדברי החקל יצחק מבואר שכוונת רבינו היא כפשוטו, אלא שגם זמן זה תלוי אם ישראל יהיו ראויים לכך. ואף שרבינו כתב שאפשר שאילו ישראל היו שלמים היו נגאלים בבוקר ראשון, והיינו בשנת ת"ק לאלף החמישי, מכל מקום שניהם נכונים, ועל דרך שכתב רבינו בחיי (שמות יב, מ), שמצינו בגאולת מצרים ג' קצים, והם: ת' שנה, ת"ל שנה, רד"ו שנה. וכן תמצא בגאולתנו העתידה ג' קצים בספר דניאל (דניאל ח'), והיתה הסיבה מאת הקב"ה שהיתה גאולת מצרים על ג' קצים כדי לחזק ידינו הרפות בגלותנו זה, ושלא נאמר אבדה תקותנו נגזרנו לנו, כי מאחר שנתברר לנו כי ג' קצים אלו של גאולת מצרים שלשתן היו אמת, כן עלינו להאמין כי ג' קצים המפורשים בדניאל בגאולתנו העתידה כולם אמת, אף על פי שיש שם מדות וחשבונות מתחלפות, ועל כן נגזרו כאן וכאן ג' קצים, שאם יזכו יהיו נגאלין בראשון ואם לא יזכו בראשון יזכו בשני, ואם לא יזכו בשני יזכו בשלישי, ואי אפשר שתאחר הגאולה מן הקץ הקצוב האחרון ואילך.

וראה מה שכתב בבני יששכר (מאמרי חודש סיון מאמר ה' אות י"ט): ובאמונה הלזו מחוייבים אנחנו להאמין גם בנידון אריכות הגלות החל הזה, הגם שכפי הנראה מדברי הנבואה נגזרה הגלות רק עד סוף אלף החמישי, וכבר עברו עידן ועידינים ואנחנו לא נושענו, וגם כמה וכמה קיצים מבוארים בזה הקדוש ובספרים קדמונים בעלי רוח הקודש האמיתיים, וכבר עברו, הנה יתבהל הרעיון בראותו כל זאת. אמנם, כי כן מחויב האמונה ע"פ התורה והנבואה להאמין בהשי"ת שהוא כל יכול אפילו ב' הפכים שאין השכל יכול לחייב, על כן, מחוייבים אנחנו להאמין בביאת משיחנו במהרה בימינו, גם מחוייבים אנחנו להאמין בדברי הנביאים והחכמים אשר כתבו קיצים ברוח קדשם הגם שכבר עברו, ואיך יצדקו ב' אמונות הללו, אלא, על כרחך ישנו באפשרי בחיקו השי"ת לקיים הבטחתו במהרה בימינו ובודאי יבא משיח, וגם דברי חכמים יתקיימו אשר רוח ה' דבר במ וכו', וכשתהיה הגאולה במהרה בימינו יתגלה לנו האין יקויים הכל.

והוסיף עוד, והנה אגיד לך פרט אחד בדבר את אשר עם לבבי בכדי לנחם נפשות העגומים ולחזק האמונה וכו'. דהנה הזמן נברא בכל עת ובכל זמן, למשל, אחרי ככלות השנה הנה השנה ההוא חוזרת לנרתיקה ונשפע מעולם העליון מלמעלה מן הזמן אל תחת הזמן שנה אחרת וכו'. ממילא, תבין דהשנים אשר דברו חכמים ברוח קדשם עדיין השנה הזאת נשארה בגבהי מרומים עד אשר יבוא הזמן ויהיה בכתב ובגבול, הנה ימים באים ויתראה לעין כל שכל דברי הנביאים והחכמים קיימים, הבן מאד הדבר. הנה כתבתי לך ברמז פרט אחד הנלענ"ד, אבל השי"ת הוא היודע האין יקויים הכל, ועלינו בחובה להאמין אמונת אומן ודבר אלקינו יקום לעולם, בין והתבונן, עכ"ק. וע"ע בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי' פ"ח) בענין זה.

וראה בהערות (רבי ראובן מרגליות) על שו"ת מן השמים (סי' ע"ב) שהביא רבים מגדולי הדורות שהביאו רמזים לקבוע תאריך קץ הגאולה, וציין גם לדברי רבינו. וביאר, שאף שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צז, ב) תיפח עצמן של מחשבי קצין, כבר סיימו בגמרא שם, שלא אמרו כן כי אם על אלו שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ ולא בא שוב אינו בא, אבל, המאמינים אמונת אומן בשרשי ויסודי דת קודש, כי גאולת ישראל בוא תבוא אף אם תתמהמה, הם הרשו לעצמם חשוב מחשבות ולצרף אחת לאחת רמזות יעודי הנביאים למצוא חשבון התחלת תשועת עולמים ומלכות שד-י, למען החיות לב אסירי התקוה ולחזק ברכים כושלות.

וכתב שם עוד: והנה אם כי עדיין לא נושענו בגאולה שלימה, על כל זה ראינו, כי לא מלבם, אך רוח ה' נוססה בהם, ובהרבה מאותם זמנים שעליהם בישרו נפקדו ישראל והיו מאורעות כבירות מעין חבלי משיח, אבל לא איכשר דרא ויצא מה שיצא, ע"כ.

כַּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר. בְּדֶרֶךְ רִמּוֹז תִּרְמֹז כַּל הַפְּרָשָׁה עַל גְּלוֹת הָאֲחָרוֹן שְׁאֵנוּ בּוֹ לְנַחֲמֵנוּ מֵעֲצָבוֹן נַפְשָׁנוּ, כִּי כָּל אִישׁ יִשְׁרָאֵל מֵאַנְהָ הֵחָם נַפְשׁוֹ בְּרֵאוֹת אֶרֶץ הַגְּלוֹת.

"כַּל הַלֵּילָה" - שֶׁהוּא זְמַן הַגְּלוֹת הַנִּמְשָׁל לַלֵּילָה, "שִׁמֹּר מֵה מְלִילָה" (ישעיה כא), וְכֵן בְּפֶסוּק "לִינִי הַלֵּילָה" דָּרָשׁוּ ז"ל עַל הַגְּלוֹת. "עַד הַבֶּקֶר" - שֶׁהוּא זְמַן שְׂרִירָה עֲלֵינוּ כְּבוֹדוֹ וְאֵתָא בֶּקֶר. וְהִזְמִין הוּא אַחַר עֲבוּר ת"ק לְאֶלְפֵי הַשָּׁשִׁי, לְפִי מֵה שֶׁקָּדָם לָנוּ מִדְּבָרֵיהֶם ז"ל (ב"ר יט) כִּי יוֹמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה אֶלְפֵי שָׁנָה, וּמֵהַשֶּׁכֶל יִהְיֶה ת"ק רֵאשׁוֹנָה מִדַּת לֵילָה וְת"ק שְׁנֵיָה מִדַּת יוֹם. וְהוֹדִיעַ ה' כִּי עַד הַבֶּקֶר, כִּי כְּשִׁיגְמֹר ת"ק שָׁנָה בְּגָלוֹת עַד הַבֶּקֶר שְׂרִירָה הַעֲלִיָּה, וּבֶקֶר זֶה אֵין אֲנִי יוֹדֵעַ אִם בֶּקֶר שֶׁל אֶלְפֵי הַחֲמִישִׁי אוֹ בֶּקֶר שֶׁל אֶלְפֵי הַשָּׁשִׁי, כִּי בְּאֶלְפֵי הַרְבִּיעִי גְּלוּ כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל בְּעֵקֶב"ו. לְזֶה גְּלוּ ה' סוּדוֹ בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים כִּי הוּא לְבֶקֶר שְׁנֵי, וְהוּא אוֹמְרוֹ (ישעיה לג) "הִיָּה יְרוּעִים לְבִקְרִים", לְשָׁנֵי בִקְרִים, לְבֶקֶר שְׁנֵי אִם לֹא לְבֶקֶר רֵאשׁוֹן. וְלִזֶּה אָמַר "עַד הַבֶּקֶר" הַיְדוּעִי, שֶׁהוּא שְׁנֵי וְלֹא בֶּקֶר הַבָּא רֵאשׁוֹן בְּגָלוֹת (ב).

רבינו מבאר שמה שכתוב "עד הבוקר", הכוונה לרמז שזמן הגלות הוא עד ת"ק שנה לאלף השישי, שאז זמן התחלת הגאולה. וכן כתב רבינו בפרשת פנחס (כו, יט) וז"ל: וכנגד גלות אדום שאנו עדיין בו אמר (שם פס' כב) "אלף וחמש מאות" וכו'. וכיון שלא זכו, יתחיל החשבון מאלף החמישי, וחמש מאות מאלף השישי, ומקוים אנו כי הוא זה קץ גלותינו, ויתקיימו כל היעודים הרשומים ויתחילו ניצוצי גילוי הגאולה בהתחלת חמש מאות הבאים לשלום, ע"כ.

ובחקל יצחק (פר' מקץ, ד"ה ויהי מקץ) הביא את דברי רבינו, וסיים עליהם שאילו זכינו היינו נגאלים בזמן הנזכר, אלא שעונותינו האריכו קיצנו, וכבר עבר רוב אלף השישי ועדיין לא נושענו. [אך, מה שהעתיק שם בשם רבינו שאלמלא זכינו היינו נגאלים בתחלת האלף השישי, צ"ע, כי אמנם רבינו כתב בהמשך 'ואולי כי אלו ישראל היו שלמים היו נגאלים בבוקר ראשון', אבל כוונתו בשנת ת"ק לאלף החמישי, כמו שמוכח בדבריו].

ובעובר אורח (להאדר"ת, אות ק"ד) הביא ששמע מהרב זאב מאוזדא, שלפי חשבון רבינו, קץ הגאולה הוא בשנת ת"ק, אך הרי זמן זה כבר עבר, ואולי גם בימי המחבר זצ"ל [-שהרי רבינו נפטר בחדש תמוז בשנת תק"ג. וגם ספרו הק' נדפס בשנת תק"ב]. ולכן מצא החכם הנ"ל ליישב ע"פ המבואר בזהר חדש (בראשית כא, ב), שאמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא שכל בריאת אדם הראשון הוא רמז על שנות עולם, ומבואר בגמרא (סנהדרין לח, ב) שבשעה רביעית נזרקה בו נשמה, וא"כ אחר שעה רביעית נקרא 'בוקר', וזה קץ הגאולה, ולפי חשבון רבינו, שמה שאמרו כי יומו של הקב"ה אלף שנה, הכוונה ליום ולילה שיש בהם כ"ד שעות, נמצא שכל שעה הוא מ"א שנה וח' חודשים, וא"כ אם נוסף כן ד' פעמים נגד ד' שעות הנ"ל, נמצא זמן הגאולה בשנת תרס"ז אחר עבור ח' חודשים, והיינו בחודש סיון.

והביא שכן כתוב בשם ספר פרדס רמונים להרמ"ק, שבשנת תרמ"ז ביום ש"ק פ' בהעלותך י"ט סיון יהיה רעש גדול בכל העולם, ולעת ערב יהיה אור [לפנינו בפרדס רמונים לא נמצא דבר זה]. אך זמן זה כבר עבר ועדיין לא נושענו, וע"פ החשבון הנ"ל נראה שהוא טעות המעתיקים שכתבו תרמ"ז במקום תרס"ז, וגם בשנת תרס"ז יהיה שב"ק ביום י"ט סיון, עכ"ד העובר אורח. אך גם זמן זה עבר ועדיין לא נושענו.

וראה בקובץ הבאר (וארשא, שנה ט"ו סי' ט') שהביא את דברי רבינו, וכתב ע"ז: אבל כבודו ז"ל הסתיר והעלים ממנו להגיד לנו על נכון השנה המוצלחת ההיא, ומתי נהיה נושעים מהגלות הזו, לכן אמרתי במחילה מכבודו ללכת בעקביו ולאחוז דרכו בכאן ולבאר את הפסוקים האלה ג"כ בדרך רמז ורק באופן אחר וכו', ע"כ. ועיין שם שמצא רמז בפסוקים אלו לשנת הגאולה, אך גם זמן זה עבר ועדיין לא נושענו.